

**TEXNOLOGIK TA'LIM FANIDA XAVFSIZLIK TEXNIKASINI
O'RGANISH METODIKASI**

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston
Milliy pedagogika Universiteti
„Metall va metallmaslarga ishlov
berish” kafedra o'qituvchisi
Qodirov Doniyor
Texnologik ta'lim yo'nalishi talabasi
Jo'raboyeva Madinabonu Baxtiyorovna*

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnologik ta'lim fanida xavfsizlik texnikasini o'rgatishning nazariy va amaliy asoslari keng yoritilgan. Xavfsizlik texnikasi o'quvchilar hayoti va sog'lig'ini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Maqolada metall, yog'och va elektr jihozlari bilan ishlashda xavfsizlik qoidalari, ularning ilmiy asoslari hamda o'qitish metodikasi tahlil qilingan. Shuningdek, xavfsizlikni o'rgatishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar va instruktaj turlari haqida batafsil ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Xavfsizlik texnikasi, mehnat muhofazasi, texnologik ta'lim, instruktaj, metallga ishlov berish, yog'ochga ishlov berish, elektr xavfsizligi, himoya vositalari.

Kirish: Texnologik ta'lim fanining asosiy xususiyati o'quvchilarning amaliy faoliyatga jalb qilinishidir. Bu jarayonda ular turli asbob-uskunalar, mexanizmlar va materiallar bilan ishlaydi. Shu sababli xavfsizlik texnikasini o'rgatish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi. A.A. Abduqodirovning "Mehnat ta'limi metodikasi" darsligida ta'kidlanishicha, xavfsizlik texnikasi o'quvchilarda mehnat madaniyatini shakllantiradi va ularni ongli faoliyatga yo'naltiradi. N. To'xtayevning "Hayot faoliyati xavfsizligi" asarida esa xavf tushunchasi ilmiy jihatdan asoslab berilib, inson faoliyatining har bir turi o'ziga xos xavf manbalariga ega ekanligi qayd etiladi. Zamonaviy tadqiqotlarga ko'ra, ishlabchiqarishdagi baxtsiz hodisalarning 50-60 foizi inson omili bilan bog'liq bo'lib, bu holat xavfsizlikni o'rgatish metodikasini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Asosiy qism: 1. Xavfsizlik texnikasining ilmiy asoslari
Xavfsizlik texnikasi - bu mehnat jarayonida inson hayoti va sog'lig'ini saqlashga qaratilgan qoidalar va choralar tizimidir. N.A. Seleznevning "Mehnat muhofazasi asoslari" kitobida ishlab chiqarishdagi baxtsiz

hodisalar sabablari quyidagicha keltirilgan:50-60% — inson omili (e'tiborsizlik, bilim yetishmasligi)20-25%,texnik nosozliklar 15-20% tashkily kamchiliklar.Bu ko'rsatkichlar shuni isbotlaydiki, xavfsizlikni ta'minlashda o'qitish jarayoni hal ailuvchi ahamiyatga ega.

2. Metallarga ishlov berishda xavfsizlik.

Metallarga ishlov berish jarayoni yuqori xavfli hisoblanadi. Bu jarayonda quyidagi xavf omillari mavjud:kesuvchi asboblarning tufayli jarohatlanish,metall uchqunlari ko'zga zarar yetkazishi,og'ir detallar bilan ishlash.

Shu sababli quyidagi xavfsizlik choralariga amal qilish zarur:himoya ko'zoynagi va qo'lqopdan foydalanish,asboblarni mustahkam o'rnatish,ish joyini tartibli saqlash.

S.M. Karimovning tadqiqotlariga kora, himoya vositalaridan foydalanish jarohatlar xavfini 2-3 baravar kamaytiradi.

3. Metallmas materiallarga ishlov berishda xavfsizlik (yog'och va plastmassa)

Metallmas materiallar bilan ishlashda quyidagi xavflar mavjud:arralash jarayonida kesilish,yog'och changining nafas yo'llariga zarar yetkazishi,material sinishi natijasida jarohat.Shu sababli quyidagi qoidalar muhim: o'tkir va soz asboblardan foydalanish,ish joyini toza saqlash,himoya niqobi va ko'zoynakdan foydalanish.Ilmiy tadqiqotlarga ko'ra, yog'och changi uzoq muddat ta'sir etsa, nafas olish tizimida kasalliklar keltirib chiqarishi mumkin.

4. Elektr xavfsizligi

Elektr jihozlari bilan ishlash eng xavfli yo'nalishlardan biridir. Tok urishi quyidagi sabablarga ko'ra yuz beradi:izolyatsiyaning buzilishi,nam muhitda ishlash,noto'g'ri ulanish.Asosiy xavfsizlik qoidalari:qurilmalarni ishlatishdan oldin tekshirish,qurua qo'l bilan ishlash,yerga ulash tizimidan foydalanish.Statistik ma'lumotlarga ko'ra, elektr bilan bog'liq baxtsiz hodisalarning 70 foizi noto'g'ri foydalanish natijasida yuz beradi.

5. Xavfsizlikni o'qitish metodikasi

Xavfsizlik texnikasini o'rgatishda quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:boshlang'ich instruktaj,joriy nazorat,yakuniy tahlil.Pedagogik tadqiqotlarga ko'ra, muntazam instruktaj o'tkazish jarohatlar sonini 40-50 foizga kamaytiradi.

6. Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish

Texnologik ta'lim darslarida o'quvchilarga quyidagi bilimlar berilishi zarur:qon ketganda birinchi yordam ko'rsatish,elektr toki urganida yordam berish,kuyish holatida tezkor choralar.Bu bilimlar nafaqat dars jarayonida, balki kundalik hayotda ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: Texnologik ta'lim fanida xavfsizlik texnikasini o'rgatish o'quvchilarning hayoti va sog'lig'ini himoya qilishda muhim o'rin tutadi. Har bir yo'nalish — metall, yog'och va elektr bilan ishlash — d'ziga xos xavf omillariga ega

bo'lib, ular uchun alohida xavfsizlik qoidalari ishlab chiqilgan. Ilmiy manbalar shuni ko'rsatadiki, xavfsizlikni to'g'ri o'rgatish orqali baxtsiz hodisalar sezilarli darajada kamayadi. Shu sababli o'qituvchi har bir darsda xavfsizlikni ustuvor vazifa sifatida tashkil etishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduqodirov A.A. - Mehnat ta'limi metodikasi Toshkent:O'qituvchi,2018
2. To'xtayev N. - Hayot faoliyati xavfsizligi.Toshkent:Fan va texnologiya,2019
3. Seleznev N.A. - Mehnat muhofazasi asoslari.Moskva:Akademiya,2016
4. Karimov S.M. - Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi.Toshkent:Iqtisodiyot,2020